

Siyaseti Bilimle Harmanlayan Hekimin Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma: Prof. Dr. Türkan Akyol

A Research on Studies of The Physician Who Has Blended Politics with Science: Prof. Dr. Türkan Akyol

© Ahmet Sezgin¹, © Serap Şahinoğlu²

¹Çankırı Karatekin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Çankırı, Türkiye

²Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Amaç: Yakın tarihimizde siyasi bir figür olarak akıllara kazınan Türkan Akyol, alanında önemli bilim insanlarından biridir. Ancak bilim insanı kimliği, toplum nezdinde siyasi kimliğinin gerisinde kalmıştır. Bu çalışmada onun bilimsel yönüne ışık tutularak alanına yaptığı katkıların ortaya konulması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Akyol'un eserlerine ulaşmak için ulusal ve uluslararası dijital veri tabanları taranmıştır. Ancak çalışmalarının çoğunluğu 1980'li yılların öncesinde yayımlandığı için dijital veri tabanlarından yeterince istifade edilememiş, ilgili dergiler fiziksel olarak taranarak erişilebilen çalışmalar içerikte gösterilmiştir.

Bulgular: 1980 yılında yazdığı hal tercümesine göre o zamana kadar yaklaşık 80 bilimsel yayın yapmıştır. Yaptığımız araştırmalarda ilgili çalışmaların yaklaşık yarısına ulaşılmıştır. Akyol'un çalışmaları ağırlıklı olarak akciğer hastalıkları, solunum problemleri ve bronşit gibi alanlarda yazılan makale, bildiri ve kitap bölümlerinden oluşmaktadır. Çok yazarlı çalışmalarında Dr. Nusret Karasu ve Dr. Doğanay Alper ile yaptığı çalışmalar nicelik yönünden ön plana çıkmaktadır. Tüberküloz ve Toraks Dergisi ise en çok yayın yaptığı dergi olma özelliğini taşımaktadır.

Sonuç: Akyol'un, akciğer hastalıkları ve tüberküloz alanında verdiği eserlerle bu konularda uzmanlaştığı görülmektedir. Onun bilimsel yönüne ışık tutulurken kendisinin bir kadın olarak ilgili dönemde erkek egemen alanlarda da varlık göstermesi kadın-erkek eşitliğinin gündemde tutulmasını sağlamıştır. İlk kadın rektör ve ilk kadın bakan unvanlarını taşıırken bilim insanı profilinden uzaklaşmadan bu alanlarda çalışmalarını sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkan Akyol, Sağlık Bakanı, İlk Kadın Rektör, Tüberküloz, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi

Abstract

Objectives: Türkan Akyol, who is remembered as a political figure in our recent history, is one of the most important scientists in her field. However, her identity as a scientist has lagged behind her political identity in the eyes of society. In this study, it is aimed to shed light on her scientific aspect and to reveal her contributions to her field.

Materials and Methods: National and international digital databases were searched to access Akyol's works. However, since most of the studies were published before the 1980s, digital databases could not be utilized sufficiently, and the studies that could be accessed by physically scanning the relevant journals were shown in the content.

Results: According to his 1980 biography, she had published about 80 scientific papers by then. In our research, approximately half of the relevant studies have been reached. Akyol's work mainly consists of articles, papers and book chapters written in areas such as lung diseases, respiratory problems and bronchitis. In her multi-authored studies, her work with Dr. Nusret Karasu and Dr. Doğanay Alper stands out in terms of quantity. The Journal of "Tuberculosis and Thorax" is the journal with the highest number of publications.

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Ahmet Sezgin

Çankırı Karatekin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Çankırı, Türkiye

Tel.: +90 506 678 01 94 E-posta: sezginahmetr@gmail.com ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4893-8984

Geliş Tarihi/Received: 08.05.2024 Kabul Tarihi/Accepted: 10.06.2024

*İlgili çalışma XIII. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri'nde (Sinop, 14-16 Eylül 2023) poster olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Copyright© 2024 Yazar. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi adına Galenos Yayınevi tarafından yayımlanmıştır.
Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmış, açık erişimli bir makaledir.

Conclusion: It is seen that Akyol specialized in pulmonary diseases and tuberculosis with her works on these subjects. While shedding light on her scientific side, her presence as a woman in male-dominated fields in the relevant period also helped to keep the equality of women and men on the agenda. While she was the first female rector and the first female minister, she continued to work in these fields without moving away from her scientist profile.

Keywords: Türkan Akyol, Minister of Health, First Woman Rector, Tuberculosis, Ankara University Faculty of Medicine

Giriş

Türkan Akyol, geniş çevreler tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın sağlık bakanı olarak tanınmıştır. Türk siyasi hayatında "ilk kadın" etiketinin bir yansıması olarak kendisinden sıklıkla bir "siyasi figür" olarak bahsedilmektedir. Bu referans, kendisinin siyasi ve sosyal alandaki fikirlerinin büyük ölçüde yansıması olsa da bilim alanındaki karşılığı siyasi ve sosyal fikirlerinden bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Hakkında yapılan çalışmalara baktığımızda doğrudan kendisini konu edinen iki adet Türkçe makale bulunmaktadır (1,2). İlgili makaleler onun siyasi yaşamını konu edinmektedir. Türkan Akyol'un siyasette ilkleri gerçekleştirmesi, siyasi bir figür olarak insanları ve toplumu doğrudan ve hızlıca etkileyen görevlerde bulunması kuşkusuz görünürlüğünü artırmıştır. Ancak siyasi bir figür olarak tanınırken bilim insanı yönünün ve hekimliğinin daha az bilinmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Bilimsel çalışmaların hangi politik zeminde ve nasıl yapıldığı önemli olduğundan çalışmamız kapsamında ilk olarak Türkan Akyol'un yaşam öyküsüne ve bu öykünün içerisinde de siyasi bir figür olarak çalışmalarına ayrıntıya inmeden değinilecek, ardından da bilim insanı olarak çalışmalarına yer verilecektir.

Türkan Akyol ve Kısa Hayat Hikayesi

Türkan Akyol'un tam adı Peyman Türkan Akyol olmasına rağmen kendisi hakkında bugüne kadar yapılan yayınlarda ve kendisinden bahsedilirken sadece "Türkan" ismi kullanılmıştır. Aynı şekilde kendisi de yapmış olduğu yayınlarda "Türkan" ismini kullanmayı tercih etmiştir. Meclis zabıtlarında da "Türkan Akyol" ismi ile anılmıştır (3). Ancak bazı kayıtlarda doğru kişiyi işaret etmek için "Peyman" ismi de kullanılmıştır.

1928 yılında dünyaya gelmiştir (1,2,4,5).¹ Aile soy isimleri "Pekdemir"dir (6). Babasının adı Mehmet Rüştü annesinin ismi ise Remziye'dir (Fotoğraf 1) (7). Babasının subay olması ve sık sık tayin ediliyor oluşu nedeniyle ilk öğrenimini çeşitli şehirlerde yapmış ve 1947 senesinde de Erenköy Kız Lisesi'nden mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde başladığı hekimlik eğitimini de 1953 senesinde tamamlamıştır (Fotoğraf 2) (1,4). 1954 yılında aynı üniversitede asistanlık kadrosuna atanmış, burada kardiyoloji alanında çalışan Turhan Akyol ile 1955 yılında evlenmiştir (Fotoğraf 3) (6). 1956-1959 yılları

Fotoğraf 1: Anne ve babası ile

Fotoğraf 2: 1953 yılında röntgen stajı esnasında (en ön soldan birinci)

Fotoğraf 3: Eşi Turhan Akyol ile

¹Serap Çerezci tarafından yayınlanan makalede Manisa'da dünyaya geldiği, Atiye Emiroğlu ve Hülya Öztürk tarafından yayınlanan makalede de İstanbul'da dünyaya geldiği ifade edilmiştir. Ankara Üniversitesi resmi web sitesinde ise İstanbul'da doğduğu ifade edilmiştir. TBMM'de kendi el yazısı ile doldurduğu Hal Tercümesinde İstanbul'da doğduğunu ifade etmiştir. Turhan Akyol tarafından anlatılan bir anıya göre kendisi Manisa'da doğmuş fakat nüfus cüzdanı İstanbul'da çıkartılmıştır. Bu nedenle resmi kayıtlarda doğum yeri olarak İstanbul geçmektedir (12).

arasında baş asistanlık görevini tamamlamıştır (5). Ardından eşi ile Amerika'ya ihtisas için gönderilmiştir. 1962 senesinde geri dönmüş ve 1965 senesinde doçent kadrosu almıştır. Bu süreçte ABD, Fransa ve Hollanda'da da kısa süreli çalışmalar yapmıştır (4). 1969'da Diyarbakır'da açılan tıp fakültesinin kurulması sürecinde çalışmıştır (8).² Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Kürsüsü'nde görevine devam etmekte iken 20 Ocak 1970 tarihinde aylığı doçentlik kadrosunda kalmak üzere profesörlüğe terfi ettirilmesi Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından bir kararname ile gerçekleştirilmiştir. Aradan çok süre geçmeden 9 Haziran 1970 tarihinde yine Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından doçentlik aylığı da profesörlük seviyesine çıkarılmıştır (Fotoğraf 4) (9,10).^{3,4}

Akyol, 1971 yılında aynı görevde iken Nihat Erim Hükümeti'nde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı görevine getirilmiştir. Bu süreçten sonra siyasi kariyeri bilim insanı kariyerine eklenmiştir. Ancak siyasete girmesine rağmen bilim alanından uzaklaşmamıştır. Siyasi yaşamı ve bakanlık tecrübesi bu süreçte oldukça kısa süreli olmuş ve yaklaşık 9 ay süren bu görevi 13 Aralık 1971'de istifa ederek sonlandırmıştır. Bu süreçte yeni hükümetin programı olarak kademeli sağlık sigortası öngörülmüş ancak imkan yetersizliği gibi sebeplerle ilgili konunun çalışmaları zamana yayılmak zorunda kalmıştır (11).

1972 senesinde Antalya Tıp Fakültesi kurucu yönetim kurulu üyeleri arasında yer almıştır. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Senatosu'na ve 1977 yılında Ankara Üniversitesi'ni Üniversitelerarası Kurul'da temsil etmek üzere seçilmiştir. 1980 yılında Ankara Üniversitesi Rektörlüğü ve aynı yıl

Fotoğraf 4: Ankara Üniversitesi'nde odasında çalıştığı esnada

Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı görevini üstlenmiştir (Fotoğraf 5) (5).

1980 askeri darbesinin ardından Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Kanunu'nda yapılan değişiklik nedeniyle Akyol, rektörlük görevinden istifa ederek tıp fakültesindeki görevine dönmüştür. 1982 yılında Erdal İnönü tarafından kurulan Sosyal Demokrasi Partisi'ne (SODEP) davet edilmiş ve Akyol bu daveti geri çevirmemiştir. Ancak Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren ilgili partinin kuruculardan Türkan Akyol'un da bulunduğu listeyi veto etmiştir. Akyol bir süre daha üniversitede çalıştıktan sonra 18. dönemde Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin (SHP) İzmir milletvekili olarak seçilmiştir. Aynı partinin Genel Başkan Yardımcılığı ile Merkez Karar ve Yürütme Kurulu üyeliğini yapmıştır (Fotoğraf 6) (12). 18. dönemin sona ermesi ile tekrar öğretim üyeliği görevine dönmüştür (Fotoğraf 7). Süleyman Demirel tarafından 1991 yılının sonlarında kurulan koalisyon hükümetinde Güler İleri'den boşalan devlet bakanlığı görevine Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 4 Mart 1992 tarihinde dışarıdan atamasıyla dahil olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) yaptığı yemin ile 5 Mart 1992 itibarıyla devlet bakanlığı görevini üstlenmiştir (13). İlgili bakanlığın görev alanı Kadın ve Aile İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanlığı olarak geçmektedir (14). Söz konusu görevi boyunca birçok uluslararası toplantıya katılmıştır (15-17).⁵

Bir sonraki hükümet döneminde de Tansu Çiller, kendisini Kadın ve Çocuktan Sorumlu Devlet Bakanlığı görevine getirmiştir (1). Bu görev süresince de uluslararası birçok toplantıya katılmıştır (18-21).⁶ Temmuz 1994 itibarıyla bakanlık görevi sona ermiş, siyasi hayatını da bu gelişmeyle noktalamıştır.

Fotoğraf 5: Ankara Üniversitesi Rektörü iken Anıtkabir ziyareti esnasında

²Diyarbakır Tıp Fakültesi, 1974 yılında Diyarbakır Üniversitesi'ne bağlanmış ve 1982'de de Dicle Üniversitesi ismini almıştır.

³Bu dönemde Doçentlik aylığı 950 lira, Profesörlük aylığı ise 1500 liradır.

⁴Serap Çerezci ilgili atamanın Süleyman Demirel tarafından yapıldığını yazmaktadır ancak söz konusu dönemde Cumhurbaşkanlığı görevinde Cevdet Sunay bulunmakta ve ilgili arşiv belgelerinde de onun imzası bulunmaktadır.

⁵Bunlardan bazılarını örnek olarak şunlar verilebilir: Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun 2-3 Kasım 1992 tarihlerinde Atina'da yapılacak İktidardaki Kadınlar konulu konferansına katılması, 17-26 Mart 1993 tarihleri arasında Viyana'da yapılacak Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu 37. dönem toplantısına katılması, Malta'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Avrupa ve Kuzey Amerika Hazırlık Toplantısı'na katılması.

⁶Örnek olarak şunlar gösterilebilir: Kadın konularıyla ilgili incelemeler yapmak ve ikili temaslarda bulunmak üzere 2-5 Ekim 1993 tarihleri arasında Portekiz'e gitmesi, 21-22 Ekim 1993

Akyol, Alzheimer hastalığı sebebiyle 7 Eylül 2017'de hayatını kaybetmiştir. Akademi ve siyaset alanı dışında da çeşitli sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak yer almıştır. İngilizce ve orta düzeyde de Fransızca dilbilgisine sahiptir. TBMM Hal Tercümesi'nden öğrendiğimiz kadarıyla Murat ve Umut adlarında iki oğlu bulunmaktadır (Ek 1) (Fotoğraf 8) (5).

Fotoğraf 6: Siyasette iken

Fotoğraf 7: Türkan Akyol (sandalyede) Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı'nda meslektaşları ile birlikte

Gereç ve Yöntem

Türkan Akyol'un bilimsel yönünü ön plana çıkarmaya yönelik hazırladığımız bu çalışmada onun, sempozyum ve kongrelerde sunduğu bildiriler ile birlikte bilimsel dergilerde yayımladığı makaleleri üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

Akyol'un bilimsel çalışmalarını ortaya çıkarmak için çeşitli veri tabanlarında taramalar gerçekleştirilmiş ancak çalışmalarının çoğunluğu 1980'li yılların öncesinde yayımlandığı için internet taramalarında çok fazla veri elde edilememiştir. Basılı nüshaların bulunabilmesi amacıyla Milli Kütüphane veri tabanları taranmıştır. Ancak buradaki kayıtların da tasnif sorunları nedeniyle oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu aşamada Türkan Akyol'un makalelerinin ağırlıklı olarak yayımlandığı *Tüberküloz ve Toraks Dergisi*'nin elde edilebilen nüshaları 1950'li yılların sonlarından itibaren fiziksel olarak taranmıştır. Burada yer alan çalışmaların birçoğunun başlık ve içerik bilgisinin Milli Kütüphane dijital kataloglarında yer

Fotoğraf 8: Eşi Turhan Akyol ve çocukları Murat ve Umut Akyol ile

tarihlerinde Roma'da yapılan Kadın-Erkek Eşitliği 3. Avrupa Bakanlar Konferansı'na katılması, 22-25 Şubat 1994 tarihlerinde Brüksel'de yapılan Kırsal Alanda Çalışan Kadınların Ekonomik Kalkınması İçin Uluslararası Yönlendirme Komitesi Toplantısı'na katılması, 27-29 Mayıs 1994 tarihlerinde Fas'ın Marakeş şehrinde yapılan Kadınlar ve Barış konulu Birinci Avrupa ve Akdeniz Bölgesi Kadınlar Zirvesi toplantısına katılması.

almadığı görülmüştür. Fiziksel tarama ile söz konusu yayınların kütüphanede bulunan dergilerde yer aldığı tespit edilmiştir. Elde edilen tüm çalışmalar dijital hale getirilerek içerikleri incelenmiş ve söz konusu çalışmaların başlığı ile birlikte içeriği hakkında da kısa bilgiler verilmiştir. Makale ve bildiri türü eserler tarih sıralaması esas alınarak "Bulgular" bölümünde aktarılmıştır. Yaşam öyküsü ve diğer çalışmalarına dair kayıtlara ulaşmak için Devlet Arşivleri, TBMM Arşivi, TBMM Çevrimiçi Yayınları üzerinde taramalar gerçekleştirilmiş, ana kaynaklar ve telif eserler kaynak değeri gözetilerek (doğrulanabilirlik, yayımlayan yer ve kişi) çalışmaya dahil edilmiştir. Açıklanması gereken yerler dipnotlarda gösterilmiştir. Fotoğrafları, oğlu Umut Akyol ile görüşme esnasında aile arşivinden alınmıştır.

Akyol'un makale, bildiri, kitap gibi çalışmalarının yanı sıra üniversite hocalığı döneminde danışmanlık yaptığı tezlerin de künye bilgisine ulaşılmaya çalışılmış ancak YÖK'ün Çevrimiçi Tez Merkezi'nde sadece Zübeyir Amber tarafından 1978 yılında tamamlanan tıpta uzmanlık tezine ulaşılabilmektedir (22).

Akyol, çalışmalarını ağırlıklı olarak 1980 yılı öncesinde yapmıştır. Bu tarihten önceki çalışmalarının birçoğunun henüz dijitalize edilmemiş olması ve dolayısıyla veri tabanlarına ilgili bilgilerin eklenmemiş olması nedeniyle çalışmalarının tamamına ulaşılamamıştır. Bu çalışmada elde ettiğimiz eserlerin neredeyse tamamı dergiler üzerinde fiziksel taramalar sonucunda elde edilmiştir. Çalışmamızın kısıtlılığını oluşturan bu engellerin aşılması ve sonraki çalışmalarda bu kısıtlılığın olmaması için dönem dergilerinin tüm sayılarının dijitalleştirilmesi ve tasnif edilerek okuyucuya açılması gerekmektedir.

Bulgular

Türkan Akyol, toplumun büyük bir kesimi tarafından siyasi yönü dolayısıyla tanınıyor olsa da kaleme aldığı birçok ulusal ve uluslararası bilimsel çalışması bulunmaktadır. Bu başlık altında onun bilimsel yayınlarından ulaşabildiklerimize yer verecektir. Böylece siyasi alanla sınırlandırılan geçmişi bilimsel yönü ve hekimlik pratiği eklenerek bir nebze de olsa bu sıkıştırılmışlıktan kurtarılmaya çalışılacaktır. 1988 yılında yazdığı hal tercümesine göre uzmanlık alanı göğüs hastalıklarıdır ve 80 civarında bilimsel çalışması bulunmaktadır (5).

Akyol'un ilk tespit edebildiğimiz basılı çalışmaları 1957 yılında gerçekleştirilen Üçüncü Türk Tüberküloz Kongresi'nde Nusret Karasu ile birlikte sunduğu iki tebliğdir. Akciğer veremindeki bronş değişikliklerinin olgu üzerinden tespitinin açıklandığı tebliğin (23) başlığı "Kronik Akciğer Tüberkülozunda Bronş Değişiklikleri" olup çalışma aynı zamanda Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nde de yayımlanmıştır (24). Diğer tebliğ "Pnömokonyozlar" başlığını taşımaktadır ve özet şeklinde yayımlanmıştır. İlgili tebliğe göre Ankara Veremle Savaş Dernek Hastanesi, Fizyoloji Kliniği ve bunlara bağlı 1, 2, 3, 4 ve 5

numaralı dispanserlere kuruluş tarihlerinden 01.04.1956'ya kadar müracaat eden 78.631 olgu pnömokonyoz bakımından taranmış ve tetkikler neticesinde klinik ve dispanser olguları arasında pnömonkonyoz oranının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir (25).

1958 yılında yayımlanan "Asya Gribi Epidemisinin Sonra Tüberküloz Hastalarımızda Görülen Klinik Tezahürat" isimli makalesi Asya gribinin tüberkülozlu hastalar üzerine etkisini konu edinmektedir. Bu kapsamda 1957 yılında ortaya çıkan ve Asya Gribi olarak adlandırılan epideminin Ankara'daki tüberkülozlu hastalar üzerindeki etkileri incelenmiştir (26).

19 Nisan 1961 tarihinde American Review of Respiratory Disease isimli dergide M. Henry Williams Jr., Nathan S. Seriff ve Ok Hi Yoo ile kaleme aldığı "The Diffusing Capacity of the Lung in Acute Pulmonary Tuberculosis" başlıklı makalesi yayımlanmıştır. İlgili çalışmada ele alınan konu şu şekilde tanımlanmıştır: "Akut olarak hastalanmış, yatalak hastalarda akciğerlerin karbon monoksit difüzyon kapasitesinin tekrarlanan ölçümü için basit bir yatak başı yöntemi geliştirmek ve test etmek için tasarlanmıştır. Böyle bir yöntemin hastalığın ilerleyişi açısından faydalı bir indeks olabileceği umulmaktadır. Bu rapor, yöntemi ve tekrarlanabilirliğini tanımlamakta ve bu teste ve göğsün posteroanterior ve lateral röntgenogramlarına dayanan anormallik tahminlerinin bir karşılaştırmasını sunmaktadır" (27).

24 Ekim 1962 tarihinde aynı dergide Henriette Marcus, Ok Hi Yoo ve M. Henry Williams Jr. ile birlikte "A Randomized Study of the Effects of Corticosteroid Therapy on Healing of Pulmonary Tuberculosis as Judged by Clinical, Roentgenographic, and Physiologic Measurements" adında bir makale yayımlamıştır. İlgili makalede amaç, akciğer tüberkülozu nedeniyle standart bir antimikrobiyal rejimle tedavi edilen bir grup hastanın ilerlemesinin, aynı rejim artı prednizolonla tedavi edilen diğer bir gruptan farklı olup olmadığını randomize bir olgu serisinde belirlemek olarak gösterilmiştir. Bu çalışma kapsamında iyileşmenin şu üç kriteri dikkate alınmıştır: Klinik, röntgenografik ve fizyolojik (28).

1964'te "Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı" isimli derleme türü makalesi yayımlanmıştır. İlgili makalede akciğerlerin jeneralize obstrüksiyonla müterafik astım bronşiole, jeneralize amfizem ve kronik bronşit grubu hastalıkları incelenmiştir (29).

Yedinci Tüberküloz Kongresi'nde dört makalesi görülmektedir. Bunlardan birincisi "Akciğer Tüberkülozunun Fizyolojik Şifasının Tayini ve Bu Tayininde Diffüzyon Önemi" ismini taşımaktadır. Bu çalışmada akciğer tüberkülozu üzerine yapılan araştırma sonuçları literatür bilgisi eşliğinde açıklanmıştır (30). Diğer makalesi "Isoxyl'in Tüberkülostatik ve Genel Tesirleri Bakımından Tetkiki" isimlidir. Bu makalede verem tedavisinde kullanılan ilaçlardan Isoxyl'in etkileri ve bu etkinin sonuçları açıklanmıştır (31). Üçüncü makalesi "Kronik Bronşitte Solunum Fonksiyon Testleri" ismini taşımaktadır. İlgili çalışma kapsamında solunum

fonksiyon testleri 31 kronik bronşit hastasına uygulanmış ve buna dair sonuçlar açıklanmıştır (32). Dördüncü makalesinin adı "Total Akciğer Volümleri ve Distribüsyon İndeksinin Normal Değerleri" şeklindedir. Bu çalışmada 18-51 yaşlar arasında 25 kadın ve 35 erkek incelenmiş bulunan değerler literatürde bulunan değerlerle karşılaştırılmıştır (33).

1965 yılında "61 Akciğer Amfizemi ve 21 Kronik Bronşitli Hastada Komplet Solunum Fonksiyonlarının Analizi" makalesi yayımlanmıştır. İlgili çalışmada açıklanan verilere göre yapılan araştırmaya 82 olgu dahil edilerek solunum fonksiyonları değerlendirilmiş, amfizem/kronik bronşit karşılaştırması yapılmıştır. Bu ikisi arasındaki temel fark difüzyon kapasitesi olarak gösterilmiştir (34).

1966'da "Akciğerin Difüzyon Kapasitesi" isimli makalesi yayımlanmıştır. İlgili makalede difüzyon olayının mekanizması, difüzyonda rol oynayan faktörler, difüzyon kapasitesinin ölçülmesinde kullanılan metotlar incelenmiş, akciğer difüzyon kapasitesi ölçümünün diğer akciğer fonksiyon testleri ile ilişkisine bakılmıştır (Ek 2) (35).

Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nin Temmuz/Ağustos 1967 tarihinde çıkan 4. sayısında 6 yayınının olduğu görülmektedir. Bunlar derleme, olgu incelemesi ve araştırma makalesi formatındadır. İlgili yayınlar ve içerikleri şu şekildedir: "Bir Pulmoner Agenezi Vakası ve Teşhisinde Scanning'in Değeri" isimli makalede pulmoner agenezi olgusunun literatür eşliğinde takdimi ve scanning'in önemi üzerinde durulmuştur. İlgili çalışma derleme türündedir (36). "Kist Hidatiğin Nadir Bir Lokalizasyonu "Bir Meme Kist Hidatiği Vakası" isimli çalışma olgu incelemesi olup ilgili inceleme sonuçları paylaşılmıştır (37). "Kronik Korpulmonale Vak'alarında Teleradyografik Olarak Kalp Kuturlarında Husule Gelen Değişiklikler" isimli makalesinde 120 obstrüktif akciğer hastası üzerinde yapılan araştırma ve bunlardan 20 tanesinde rutin klinik ve laboratuvar tetkikleri, özellikle solunum fonksiyonları ve dolaşım sistemi incelenme sonuçları aktarılmıştır (38). "Obstrüktif Akciğer Hastalıklarında Üst Solunum Yollarının Durumu" isimli çalışmada 25 hasta üzerinde yapılan araştırmada obstrüktif akciğer hastalığında üst solunum yolları klinik ve radyolojik olarak incelenmiş, mevcut kronik enfeksiyon ve kronik enfeksiyonun zeminindeki akut pusseler ile obstrüktif akciğer hastalığı arasındaki ilişki tartışılmıştır (39). "Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığında Gastro İntestinal Sistem Komplikasyonları" çalışmasında kronik obstrüktif akciğer hastaları arasından belirlenen 15 kişilik grupta gastro intestinal komplikasyonlarını araştırmak ve bu komplikasyon ile hastalığın ağırlık derecesi arasında bir ilişkinin mevcut olup olmadığını incelemek üzere ilgili çalışma yapılmıştır (40). "Respiratuar Fonksiyonları Ölçmede Bronkspirometri, Pulmoner Scanning ve Pulmoner Angiografinin Karşılıklı Mukayesesi" isimli makalede 7 kişi üzerinde yapılan çalışmayla

diğer yöntemlere göre scanning'in kolay uygulanabilirliği ve güvenilir sonuçları vermede önemi üzerinde durulmuştur (41).

1968 yılında Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nde üç çalışması yayımlanmıştır. Bunlardan ilki 1 Aralık 1967 tarihinde vermiş olduğu seminerin yayımlanmış halidir. Seminer "Akciğer Hastalıklarında O² Tedavisi" ismini taşımaktadır. İlgili çalışma akciğer hastalıklarında oksijen tedavisinin yerini tartışmaktadır (42). Bir sonraki makale bir olgu çalışması olup "Bir Mediastinal Teratoma Vakası" ismini taşımakta ve literatür eşliğinde olgu takdimi yapılmaktadır (43). Son makalesi "Akciğer Tüberkülozunda Solunum Fonksiyonlarının Prognoza Tesiri" isimli olup akciğer tüberkülozunda solunum fonksiyonlarının iyileşmeye etkisi kendi deneyleri ve derleme çalışmalarla birlikte aktarılmıştır (44).

1969 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası'nda iki çalışması görülmektedir. "Alerjik Bronş Astımında İnhalasyon - Provokasyon Testi" isimli klinik çalışma kapsamında 21 kişi üzerinde yapılan bir araştırma ile alerjik astımlı hastalarda deri testi ile alerjik astım arasında bağlantı olabileceği tespit edilmiştir (45). Aynı derginin aynı sayısındaki diğer çalışması "Status Astmatikusta Serum Enzim Aktivitesi Değişikliklerinin Arteriyel Hipoksi Derecesi ile İlişkisi" başlığını taşımaktadır. Söz konusu klinik çalışma kapsamında 1966-1969 yılları arasında bronş astımı olguları arasından 24 olgu üzerinde çalışılmıştır. Olgularda akut astım nöbeti esnasında çeşitli ölçümler yapılmıştır (46).

Yine 1969 yılında Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nde iki makalesi bulunmaktadır. İlkinin başlığı "Bronş Astımında Solunum Fonksiyon Testleri ile E. K. G. Bulguları Arasındaki İlişki"dir. Bu çalışmada bronş astımında tanı testleri ile hastalık arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur (47). Diğer klinik araştırma "Bronş Astımında Nöbet Esnasında Ölüm Oranı ve Sebepleri" başlığını taşımaktadır. İlgili çalışmada 1952-1968 yılları arasında yapılan araştırma temelli olgu takdimi gerçekleştirilmiştir (48).

1970 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası'nda "Maligne Plevra Mezoteliomaları" isimli klinik çalışması yayımlanmıştır. İlgili çalışmada Ankara Üniversitesi Göğüs Hastalıkları Kliniği'nde 1952-1968 yılları arasında tespit edilen maligne mezoteliomalar ile ilgili 13 kişi üzerinde tanı, bulgu ve tedavi sonuçları araştırılıp aktarılmıştır (49).

1973 yılında Mülkiyeliler Birliği Dergisi'nde "Ankara'nın Kirli Havası ve İnsan Sağlığı" isimli makalesi yayımlanmıştır. İlgili derleme türü makalede Ankara havasının kirliliğinin nedenlerinin insan sağlığı ile ilişkisi incelenmiştir (50).

1974 yılında çıkan Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nin üçüncü sayısında "Kronik Obstrüktif Bronkopulmoner Hastalıkta Pulmoner Fonksiyonlar ve Radyolojik Bulgularla Akciğer Perfüzyonunun İlişkisi" isimli çalışması yayımlanmıştır. İlgili çalışmada kronik bronşit ile akciğer amfizem tanısı alan 30

olgular üzerinde yapılan klinik ve radyolojik bulgular ve akciğer sintigrafisi sonuçları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir (51).

Primer Akciğer Kanseri Etiyoloji Teşhis ve Tedavisinde Yenilikler isimli sempozyum bildirileri Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nin 1975 yılı 4., 5. ve 6. sayılarında basılmıştır. Akyol'un da ilgili sempozyumunda sunduğu iki bildiri bu yayında yer almaktadır. Bu bildirimlerden ilki "Akciğer Kanselerinin Kemoterapisi" ismini taşımaktadır. Söz konusu çalışma akciğer kanserlerinde kemoterapinin yeri ve ilaçla kanser tedavisi üzerinde durmaktadır (52). Diğer çalışma "Toraksa Yöneltilmiş Radyasyon Tedavisinin Pulmoner Fonksiyonları ve Kan Gazları Üzerindeki Erken ve Geç Yan Etkileri" başlıklıdır. Bu çalışmada 1969-1972 yılları arasında ışın tedavisi gören hastalar arasından seçilen 33 olgu incelenerek toraksa yöneltilmiş ışın tedavisinin respiratuvar fonksiyonlar üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir (53).

20-23 Haziran 1977 tarihinde gerçekleştirilen On Üçüncü Türk Tüberküloz Kongresi'nde Türkan Akyol'un beş çalışması bulunmaktadır. İlgili çalışmalar şu şekildedir: "Akciğerin Tromboembolik Hastalığında Tedaviden Önce ve Sonra Çeşitli Fonksiyon Bulgularındaki Değişiklikler (Ventilatuar Fonksiyonlar, Kan Gazları, Diffüzyon Kapasitesi ve Perfüzyon Sintigrafisi)" isimli çalışmada 22 olgu üzerinde yapılan araştırma özet olarak aktarılmıştır (54). "Bronş Astım Tedavisinde Sempatometik Aminler" isimli çalışmada bronş astım tedavisinde aminler ve etkileri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır (55). "Sigaranın Erişkinlerde Solunum Fonksiyon Testlerine Etkisi" isimli çalışmada 134 sağlıklı kadın ve erkekte sigaranın solunum fonksiyonlarına etkisi araştırılmış ve sigara içenlerle içmeyenler karşılaştırılmıştır (56). "İlerlemiş Akciğer Kanselerinde Multipl Kemoterapi Sonuçları" adlı çalışmada Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları ve Tüberküloz Kliniği'nde 1975-1977 yıllarında yatırılarak incelenen iki yüzden fazla primer ve metastatik respiratuvar sistem, ilerlemiş ve inoperabl malign tümörlerinde multipl kemoterapi uygulayarak izleme olanağı bulunan 50 olgu sonucu özet olarak açıklanmıştır (57). "Toraks Deformitelerinde Solunum Fonksiyonları Değişiklikleri" isimli çalışma (58) ve "Ortaokul Çağı Öğrencilerde Spirometrik Standartlar" isimli çalışma (59) özet olarak aktarılmış ve daha sonra Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nde ayrıntılı biçimde yayımlanmıştır.

Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nin 1978 yılında çıkan sayılarında üç çalışması tespit edilmiştir. Bunlardan ilki olan "Toraks Deformitelerinde Solunum Fonksiyonları Değişiklikleri" isimli yayında çeşitli göğüs deformitesini kapsayan 47 olgu üzerinde araştırma yapılmıştır. Hastaların tümünde PA ve lateral akciğer grafileri, sedim, lökosit, elektrokardiyografi, ventilatuvar solunum fonksiyon testleri, difüzyon kapasitesi, arteryel kan gazları analizleri uygulanmıştır ve çeşitli göğüs deformitelerinin pulmoner fonksiyonlardaki etkileri incelenmiştir (60). Çalışmalardan ikincisi "Ortaokul Çağı Öğrencilerde Spirometrik

Standartlar" başlıklıdır. Söz konusu yayın kapsamında 11-18 yaşları arasındaki 1.032 ortaokul öğrencisi araştırmaya alınarak anamnezleri fizik muayene ve radyolojik tetkikleri ile tamamen normal olduğu saptanan 931 öğrenciye Godart Expirograph cihazı ile solunum fonksiyon testleri uygulanmıştır (61). 12-13 Mayıs 1978 tarihinde gerçekleştirilen Akciğer Tromboembolizmi Sempozyumu bildirileri Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nin aynı yılın Kasım-Aralık 6. sayısında basılmıştır. Akyol'un bu sempozyumda tespit edebildiğimiz ve basılan bir çalışması bulunmaktadır. "Pulmoner Embolide Solunum Fonksiyon Testlerinde Değişiklikler" isimli çalışması ilgili sempozyum kapsamında sunulmuş ve basılmıştır. Söz konusu çalışmada Pulmoner embolide tanısı almış 21 olguda erken ve geç dönemde solunum fonksiyon testleri incelenmiştir (62).

1980 yılında Tütün ve İnsan Sağlığı Sempozyumunda bildiri olarak sunulan (63) "Sigara ve Kronik Bronşit" isimli çalışma aynı yıl Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nde yayımlanmıştır. Bu çalışmada kronik obstrüktif akciğer hastalığının oluşma riskinin genetik faktörlere eklenen çevre faktörleri ve bunların arasında sigara içimi ile arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Kesin bilgiler için ileri düzey bir araştırma yapılması önerilmiştir (64).

Akyol, ayrıca kitap bölümü yazarlığı da yapmıştır. Bu alanda Selahattin Akkaynak, Nezihe Enacar, Necdet Menemenli ve Orhan Öger ile birlikte yazdığı "Göğüs Hastalıkları" isimli kitabın 1976 tarihli ikinci baskısına ulaşılmıştır. Akyol ilgili kitapta şu bölümleri kaleme almıştır: Bronş Astımı (Prevelans ve mortalite, Etiyoloji, Patogenesis, Fizyopatoloji ve patoloji, Semptomlar ve klinik bulgular, Fizik bulgular, Laboratuvar bulguları, Ayırıcı tanı, Komplikasyonlar, Tedavi), Amfizem (Tanım ve sınıflandırma, Pulmoner obstrüktif akciğer amfizemi, Non-obstrüktif amfizem, Akciğer dışı amfizem), Solunum Yetmezliği ve Tedavisi (Giriş ve tanım, Solunum yetmezliği fizyopatolojisi, Klinik bulgular, Tedavisi, Prognozu) (65).

Değerlendirme ve Sonuç

Ülkemizde çağdaş tıp eğitiminin başladığı 1827'den sonra tıp eğitimi uzun bir süre erkeklerin egemenliğinde kalmıştır. Kadınların tıp eğitimine dahil olmaları ilk olarak 1921 yılında gerçekleşse de kısa bir süre sonra Darülfünun Tıp Fakültesi'ne kayıt yaptırmış olan kadınların eğitime devam etmesine izin verilmemiştir. Ancak 1922 yılında Yunanlarla yapılan savaşın sona ermesi ve Ankara Hükümeti'nin idareyi tamamen ele alması, kadınların tıp fakültesine girişlerinde yeni bir pencere açılmasını sağlamış ve 1922-1923 eğitim döneminden itibaren tıp fakültesi tekrar kız öğrenci kabul etmeye başlamıştır (66).

Darülfünun Tıp Fakültesi'nin kız öğrenci kabul etmeye başlaması aynı zamanda tıp alanında kadın öğretim üyelerinin yetişmesi için de bir başlangıç teşkil etmekteydi. Nitekim buranın ilk mezunlarından Müfide Kazım, mezuniyeti sonrasında dahiliye

kliniğinde çalışmaya başlamıştır. Dr. Afife Cenani ise ülkemizde ilk doçentlik unvanını alan kadın olarak bilinmektedir (66). 1945 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin kurulmasıyla birlikte Kamile Şevki (Mutlu) burada profesör kadrosunda çalışmaya başlamış ve böylece ilgili alanda ilk kadın profesör unvanını alan kişi olmuştur (67). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde de bu süreçten sonra birçok kadın tıp eğitimine başlamıştır. Bunlardan birisi de 1946 yılında eğitime başlayan İlhan Büyüközer'dir (Kerse). 1952 yılında yüksek öğrenimini tamamlayan Büyüközer, aynı fakültede çalışmaya başlamış ve sonrasında Ege Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde görev almıştır. Bu süreç içerisinde yurt dışında da çeşitli çalışmalar yapmıştır. 1969 yılında ise tıp fakültesi bünyesinde (Hacettepe Tıp Fakültesi) ilk kadın dekan olacaktır (68).

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin kuruluşunda 19 öğretim üyesi bulunmaktaydı. Bunların içerisinde sadece bir tanesi kadın idi (69). Bu sayı ülke genelindeki diğer tıp fakültelerinde olduğu gibi Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde de giderek artacaktır. Örneğin, 1997 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kadın öğretim üyesi oranı %36,5'tir. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kadın öğretim üyesi oranı %36'dır (66). Yine 1997 yılında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde kadın öğretim üyesi oranı %28,2'dir (70).

Akyol'un üniversitede çalışmaya başladığı yıllarda kadınlar ağırlıklı olarak temel bilimlerde ya da dahili branşlarda görev almaktaydılar. O da kendisine ihtisas alanı olarak göğüs hastalıkları alanını seçmiştir. Söz konusu dönemde "tüberküloz" sağlık alanında önemli bir mücadele sahası teşkil etmekte idi. Akyol da bu mücadele alanında çalışmaya başlamış ve yayınlarının birçoğunu ilgili hastalık üzerine yapmıştır.

Akyol'un ulaşılabilen eserlerinden neredeyse 3'te 2'sinin iki ve daha çok yazarlı olduğu görülmektedir. Çok yazarlı çalışmalarını da ağırlıklı olarak Dr. Nusret Karasu ve Dr. Doğanay Alper ile yapmıştır. Bir akademisyen olarak birlikte çalışma ve üretebilme özelliği onun olumlu, barışçıl, paylaşımcı bir kişiliğe sahip olduğuna işaret edebilir. Yayınlarını çeşitli dergilerde yapmakla birlikte büyük bir kısmının Tüberküloz ve Toraks Dergisi'nde yayımlandığı görülmektedir. Araştırma makalesi türündeki eserlerinin diğer türler arasında çoğunluğu teşkil etmesinin bilimsel yönünün güçlü olduğunu bize yansıttığını söyleyebiliriz.

Göğüs hastalıklarının bağımsız bir disiplin olmasında tüberküloz ve tedavisiyle uğraşan hekimlerin rolü oldukça belirleyici olmuştur. Göğüs hastalıklarının, iç hastalıkları dalından ayrılması yolunda ilk adım, 19 Ocak 1949 günü toplanan Veremle Savaş İstisare Komisyonu'nda atılmıştır. Tababet Uzmanlık Belgeleri Hakkında Tüzük'ün bazı maddeleri değiştirilerek, verem hastalığı ayrı bir uzmanlık alanı olarak tanımlanmıştır. Daha sonra 28 Aralık 1955 tarihinde çıkarılan Tababet İhtisas Nizamnamesi'nde göğüs hastalıkları uzmanlığı

yalnız tüberkülozu değil, bütün akciğer hastalıklarını kapsayacak şekilde, "Göğüs Hastalıkları" adı ile ayrı bir dal olarak tanımlanmış ve eğitim süresi dört yıla çıkarılmıştır (71).

Akyol'un, 1954 yılında başladığı uzmanlık eğitimi doğrudan tüberkülozu işaret etmekle birlikte uzmanlık eğitimini göğüs hastalıkları alanında tamamlamıştır. Türkiye'de tüberkülozla etkin bir savaşımın yapılması, aşılama ve anti tüberküloz ilaçları hastalığın tedavisinde oldukça etkili olmuştur. Akyol'un yayınları bu açıdan incelendiğinde ilgili mücadeleye aktif katkı sağlıyor olması beklenen bir durumdur.

Akyol dönem itibarıyla çalışmalarına tüberküloz ile başlamış, kronik obstrüktif akciğer hastalıkları, pnömokonyoz, akciğer solunum kapasitesi, kist hidatik, akciğer ve mediasten kanserleri, çevre kirliliği gibi göğüs hastalıklarını ilgilendiren geniş bir yelpazede yayınlarını gerçekleştirmiştir. Oysa günümüzde göğüs hastalıkları meslek hastalığı, yoğun bakım, allerji ve immünoloji, akciğer kanserleri, girişimsel pulmonoloji, uyku apnesi, interstisyel akciğer hastalıkları, obstrüktif akciğer hastalıkları gibi alt uzmanlık alanlarını da kapsamaktadır. Akyol döneminde alt alanların olmaması nedeniyle daha geniş bir ilgi alanının olacağı düşünülebilir. Ayrıca Akyol'un, bilimsel çalışmalarının yanı sıra pek çok hekim ve göğüs hastalıkları uzmanının yetişmesinde etkin rol oynadığı söylenebilir.

Bilimsel alanda yaptığı çalışmaların ve yayımladığı eserlerin yanı sıra idari alanda da başarılar sağladığını söyleyebiliriz. Henüz doçent iken 1969 yılında Diyarbakır'da açılan tıp fakültesinin kurulması sürecinde görevlendirilmiş ve bunu başarıyla yürütmüştür. Ayrıca 1972 yılında Antalya Tıp Fakültesi kurucu yönetim kurulu üyeleri arasında yer alması onun yönetim alandaki başarılarından (66). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin ilk yıllarında yetişen kadın hekimlerden biri olarak aynı üniversitede Türkiye'nin ilk kadın rektörü olarak seçilmesi idari alandaki önemli başarılarından (66). Kuşkusuz bundan bağımsız olarak bilimsel camiada kadınların ön plana çıkmasında dikkate değer katkı sağlamıştır. Bu açıdan bilimsel alandaki yetkinliğini idari alanda da göstererek iş yaşamında liderlik yeteneklerini sergilediğini dile getirebiliriz.

İlgili dönemde Türkan Akyol'un bilimsel bilgi üreten kurumlarda en üst noktalara erişmiş olması söylenip geçilecek bir ifadeden ibaret değildir. Türkiye şartlarında kadın haklarının gelişimi Cumhuriyet ile hız kazanmıştır. Ancak bu süreç kadınlar için uzun soluklu ve engellerle doludur. Tek partili dönemde milletvekili seçilen kadınların doğal olarak sahip oldukları meclis kürsüsünde konuşma yapma hakkını bir "cüret" olarak değerlendirdikleri görülmektedir (72). Erkek egemen düzen her alanda başat rol üstlendiğinden kadın figürünün çoğu zaman figüranlıktan öte gidemediği görülmektedir. Bilimsel alanda kadın, her ne kadar "varım ve buradayım" dese de "var olup olmadığına" karar verecek olan yine erkek egemen mekanizma

olduğundan engeller kolay aşılabılır olmaktan uzaktır. Bu aşamada çoğunlukla erkeklerin kadınlara alan açması ve kadınların da bu alanı olabildiğince genişletmeye çalışması ve genişletirken de yine erkek egemen yapı engelleri ve toplumsal rollerin değişmeye olan direnci ile karşılaşılması nedeniyle sürecin oldukça sancılı olduğunu görmekteyiz.

Akyol, bilimsel alandaki erkek egemen yapı ve toplumsal rollerin değişime olan direnci ile karşılaşan kadınlardandır. Dönemin üniversitesinde bir kadın olarak hocalık yapmak üstelik bunu toplumsal kadın rolüne tam anlamıyla henüz oturtulamamış hekimlik alanında yapmak dönemin kadın hekimleri için göz ardı edilemez bir başarıdır. Akyol'un bu başarıyı bir adım öteye götürerek mensubu olduğu üniversitenin en üst yöneticisi olması ve bunun siyasete girişinde olduğu gibi "tepeden inme" değil mücadelesi ile kabul görerek yapması ve bu anlamda bilimsel camia tarafından desteklenmesi azımsanamayacak bir başarı örneğidir. İlgili dönemde kadın akademisyenlerin belirli alanlarda yoğunlaştıkları bilinmesine rağmen statülerinin alt düzeyde kaldığı görülmektedir (73). İfade edebiliriz ki Akyol, kadınlara yardımcı roller biçilen bilimsel alanda baş rolü üstlenmeyi başarmıştır.

Akyol'un siyasi yaşamına dair de birkaç satır değerlendirme yapılması uygun olacaktır. Kendisi siyasete adeta tepeden giriş yapmıştır. Siyaset ile ilgili tecrübesi hiç olmamasına rağmen Nihat Erim tarafından hükümette yer alması istenilmiştir. Siyasete girişi eşi Turhan Akyol'un anlatımına göre şu şekilde gerçekleşmiştir (12):

"İlk bakanlık teklifi geldiğinde çok şaşırıldık aslında. Bir gün Nihat Erim hükümetinden birileri hastaneden eşimi arıyorlar, "Nihat Erim sizinle görüşmek istiyor, araba gönderiyoruz" diye. Türkan da sanıyor ki, bir hasta ile ilgili çağırıyorlar. Çantasını alıp gidiyor. O hasta için çağırıldığını düşünürken, bakanlık teklif ediyorlar. Ne benim ne de Türkan'ın ailesinde siyasetçi yok. Türkan tecrübesinin olmadığını söylüyor. Onlar da tecrübe istemediklerini, kendisi hakkında yeterince bilgileri olduğunu söylüyorlar. Nihat Erim diyor ki; "Ben sizi arenaya atıyorum. Yeteneğiniz varsa kalırsınız, yoksa aslanlar sizi yer." Türkan yine de çok tereddütlüydü, bu hiç beklemediği bir teklifti. O zaman konuşurken demiştim ki; "Bu güzel ve şerefli bir görev. Türk tarihinde bir ilk olacaksınız. Üzücü şeyler de olabilir. Ama bence kabul etmelisin" Birlikte karar vermiş olduk eşimle."

Nihat Erim, Örsan Öymen ile yaptığı bir röportajında Öymen'in "Türkân Akyol'u hükümete sırf bir kadın bakan bulunsun diye mi alıyorsunuz?" sorusuna şu yanıtı vermiştir (74):

"Hayır, hayır. Sayın Türkân Akyol'un vasıflarını herhalde öğrenmişsinizdir. Ankara Tıp Fakültesi'nde profesördür. Eşi de profesördür ve meslektaşlarına sorarsanız kendisinin meziyetlerini söyleyeceklerdir. Demek ki, yalnız kadın olduğu

için almıyoruz. Aynı zamanda ehil olmasına bakıyoruz. Sağlık Bakanlığı için düşünüyoruz tabii. Ben bir kadın üyenin bu defa hükümete girmesine özel bir önem veriyorum. Atatürk'ün en çok önem verdiği devrimlerden biri de kadın konusundaki devrimidir. Çünkü kadınların bizim sosyal ve ekonomik hayatımızın dışında kalması onun deyimleriyle Türkiye'yi adeta yarım insan yarım bir millet halinde bırakıyordu. Kadınları onun için o, her sahaya, siyaset sahasına hukuk sahasına, tıp sahasına, mühendislik sahasına soktu. Şimdi de bu davranışla kadınlarımızın hükümet idaresinde de yararlı hizmetler verebileceğini göstermek istiyorum. Denemek istiyorum. Biliyorsunuz İzmit'te kaybettiğimiz değerli bir kadın belediye başkanı vardı. Rahmetli Leyla Atakan. Herkes onun şimdiye kadar İzmit'e gelen belediye başkanları içinde en başarılı olduğunu, muhalif-muvafık söylemektedir. Ümit ediyorum ki sağlık ve sosyal yardım bakanlığına getireceğimiz sayın profesör Türkân Akyol da bizi mahcup etmeyecektir. Bundan sonra kadınlarımızın devlet idaresinde böyle bir kişi ile değil, birkaç kişiyle, daha fazla sayıda vazife almasına bu suretle yol açmış olacağız."

Nihat Erim'in bu cevabı, Akyol'un hem vasıfları hem de kadın olmasından dolayı ilgili makama getirildiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır (Fotoğraf 9). Ayşe Güneş Ayata'nın "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı" isimli çalışmasında belirttiği "Kadınların kadınlar arasında siyaset yapmasına izin verilir göz yumulurken, kazara kurumsal siyasete aktif olarak girenler varsa onlar da kadınsı işlere (sosyal refah, sağlık gibi) itilmektedirler. Kadınlar büyük ölçüde siyasal karar alma mekanizmalarından soyutlanmaktadır" (75) düşüncesinin aksine Erim'in 1970'li yıllardan itibaren Türk siyasetinde kadınların karar alma mekanizmalarında daha aktif yer

Fotoğraf 9: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı sırasında Başbakanlık binasına geldiği esnada

almalarına destek verdiği görülmektedir. Ancak Erim'in iyimser düşüncesinin aksine kadının siyasetteki konumu, uzun yıllar karar mercii noktasından uzak kalacaktır.

Akyol'un Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na atanması ise pasif bir konumda kalmasının sağlanmasından ziyade alandaki uzmanlığından yararlanılması şeklinde yorumlanması daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Nitekim Nihat Erim de onun çalışmalarında ne kadar başarılı ve çalışkan olduğunu, meslektaşları arasında da bu başarının takdir edildiğini ifade etmektedir.

İlk bakanlık döneminden sonra İzmir Milletvekili olarak meclise tekrar döndüğünde bilim insanı olarak sağlık alanında halkın doğru bilgiye erişebilmesi için mücadele ettiğini görmekteyiz. Buna örnek olarak, TRT'nin yaptığı bir programda hiçbir bilimsel kanıt göstermeksizin kanser hastalığına çare bulunduğunu iddia etmesi ve bunun üzerine kanserli hastaların bir ümide kapılarak kurumlara müracaat etmeye başlaması gösterilebilir. Akyol bu durumu meclis kürsüsüne taşıyarak ilgilileri sert biçimde eleştirilmiştir (76).

Akademik eğitime ve sağlık alanındaki konulara eş zamanlı olarak değinen Akyol hem kişisel görüşlerini hem de mensubu olduğu partinin görüşlerini meclis kürsüsünde paylaşmıştır (77). Örneğin, üniversite öğrencisi iken belirtilen süre içerisinde eğitimini tamamlayamayan ya da disiplin haricinde başka bir nedenle üniversiteden ilişkisi kesilen kişilere ek sınav hakkı tanınması ile ilgili verilen teklif üzerine konuşan Akyol, bu hakkın süreklilik arz ederek öğrencileri öğrencilik görevlerinden uzaklaştırmaması noktasına vurgu yaparak akademik başarıyı önemseydiğini gösteren bir konuşma yapmıştır (78). Gençliğin karşılaştığı sorunlar ve okullaşma oranları ile eğitim alanında da görüşlerini ifade ettiği görülmektedir (79).

Akyol'un, üniversitelerin özerkliği konusundaki tutumu da bilinmektedir. Bu açıdan YÖK ve Yükseköğretim Kanunu'nu sık sık eleştirmektedir. Ona göre YÖK eliyle üniversitelerin özerklikleri ellerinden alınmaktadır. Bu durumun üniversitelerde derin yaralar açtığını iddia ederek yaraların sarılma yolunu demokrasi içerisinde değerlendirmiştir. Üniversitelerin özerkliğinin gerekliliğini şu cümlesi ile net bir biçimde açıklamaktadır (80):

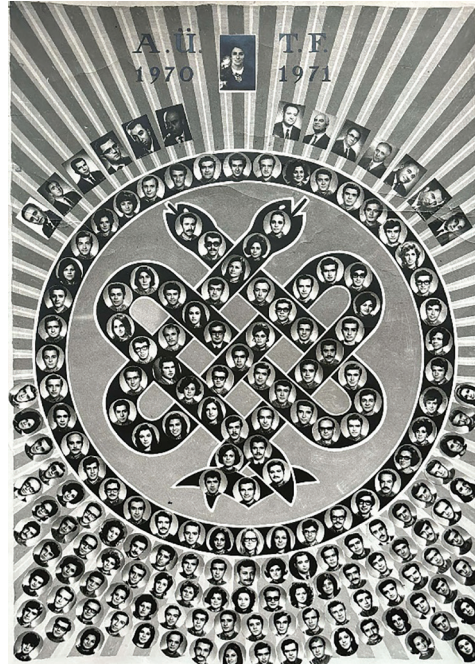
"... tayinle gelmiş kişilerin başına, tayinle, şu veya bu kafa yapısında bir yönetici, bir rektör getirdiğiniz zaman, en üst biriminden, en küçük birimine kadar üniversitelerin bütünü, çağdaş, bilimsel, pozitif bilime dayalı kurumlar olmaktan çıkarır, istenilen biçimde yönlendirmek şansını onlara vermiş olursunuz, işte, üniversitelerde idarî özerklik -şu son talihsiz örnekte olduğu gibi- bunun için gereklidir".

YÖK'ün aldığı kararların sorumluluğunu da dönemin cumhurbaşkanına bağlayarak "1983 yılında, şimdiki Sayın Cumhurbaşkanımız iktidarı devraldığı zaman, ilk tepkisinin

YÖK'e karşı olduğunu anımsıyorum. Basına da yansımıştı; fakat, nedense, çok kısa bir sürede bu uygulamayı göremedik" sözleriyle cumhurbaşkanının tutumunu eleştirmiştir (80).

Akyol, siyaset sahnesine çıktığı ve orada bulunduğu sürece bilim insanı yönünü hiçbir şekilde bir kenara koymamış ve daima ikisini harmanlamaya çalışmıştır (Fotoğraf 10). Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere siyasetteki kararlı tutumunu bilimsel alandan getirdiği tecrübeleri ile sağlamıştır. Bilimsel yönünü geri plana atmadan bilimsel bilgi üretilmesini sağlayan üniversitelerin iş ve işleyişlerinin iyileştirilmesi noktasında meclis kürsüsünde çeşitli konuşmalar yapmış ve girişimlerde bulunmuştur. Dolayısıyla bilimsel alanda bilginin üretilmesi için verdiği mücadelenin bir başka örneğini siyaset alanında yine bilimin ilerlemesi için vermiştir. Bilim alanındaki başarısı ve hekimlikteki deneyimlerinin kişiliği üzerindeki etkisi siyasete dahil olmasında belirleyici olmuştur. Oğlu Umut Akyol'un ifadesine göre Türkan Akyol, akademisyenliği ve hekimliği her zaman siyasetin üzerinde tutmuştur. O, annesinin hocalık yapmayı sevdiğini ve üniversitede olmayı siyaset sahnesine nazaran her zaman önceliğini belirtmiştir (Fotoğraf 11) (81).

Türkan Akyol'un bilimsel alana katkılarını ortaya koymayı amaçladığımız bu çalışmada ifade edildiği üzere Akyol tarafından beyan edilen yaklaşık 80 bilimsel yayının yarısına ulaşılabilmektedir. Bu nedenle yapmış olduğumuz bu çalışmanın, onun bilimsel yönüne dikkat çekeceği ve bu alanda bir başlangıç teşkil ederek gelecek çalışmalara önyak oluşturacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 10: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı döneminde 1970-1971 Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunları ile (en üstteki fotoğraf Türkan Akyol)

Fotoğraf 11: Hasta muayene ederken

Etik

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazarlık Katkıları

Konsept: A.S., S.Ş., Dizayn: A.S., S.Ş., Veri Toplama veya İşleme: A.S., S.Ş., Analiz veya Yorumlama: A.S., S.Ş., Literatür Arama: A.S., S.Ş., Yazan: A.S., S.Ş.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Çalışma için doğrudan veya dolaylı mali destek alınmamıştır.

Kaynaklar

1. Cerezci S. Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Kadın Bakanı Prof. Dr. Peyman Türkan Akyol'un Siyasi Hayatı. *Belgi Dergisi*. 2018;16:820-844.
2. Emiroğlu A, Öztürk H. İlk kadın sağlık bakanı Türkan Akyol ve Türkiye sağlık politikalarına etkisi. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*. 2023;31:118-126.
3. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3, Cilt 14, 118. Birleşim, 23.06.1971.
4. Ankara Üniversitesi Web Sitesi: <https://www.ankara.edu.tr/kurumsal/tanitim/rektorlerimiz/#1487345762770-e507dfa8-5d90> Erişim Tarihi: 08.01.2024.
5. P. Türkan Akyol Hal Tercümesi, TBMM Arşivi, HT4347-1-18.
6. Şahin C. Türk Parlamentosu'ndaki kadın milletvekilleri 1935- 2007. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum;2010.
7. TBMM Albümü, Cilt 3 (1983-2010), https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt3/Cilt3.pdf
8. Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Resmî Web Sitesi: <https://www.dicle.edu.tr/tr/birimler/tip-fakultesi/sayfalar/dutf-tarihce-5880> Erişim Tarihi: 08.01.2024.
9. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) 30-11-1-0. Yer: 351. 3.12.

10. BCA. 30-11-1-0. Yer: 354.22.7.
11. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3, Cilt 13, 102. Birleşim, 20.05.1971.
12. İBB Ahmet Pirıştina Kent Arşivi ve Müzesi (Yay. Haz.), *Siyasette İzmir'in kadınları - I, milletvekilleri - belediye başkanları - belediye meclis üyeleri (1930-2014)*. 1nd ed. İzmir; İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları; 2014.
13. TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 19, Cilt 4, 45. Birleşim, 05.03.1992.
14. Milliyet Gazetesi, 01.03.1992 s.7.
15. BCA. 30-18-1-2 Yer: 729. 377. 3.
16. BCA. 30-18-1-2. Yer: 742. 433. 10.
17. BCA. 30-18-1-2. Yer: 745. 445. 4.
18. BCA. 30-18-1-2. Yer: 758. 498. 7.
19. BCA. 30-18-1-2. Yer: 759. 503. 9.
20. BCA. 30-18-1-2. Yer: 771. 545. 2.
21. BCA. 30-18-1-2. Yer: 779. 582. 5.
22. Amber Z. Bronşektazilerde uygulanan bronkografinin fizyolojik etkileri ve ventilatuar fonksiyonlardaki erken-geç değişiklikleri. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Basılmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Ankara;1978.
23. Karasu N, Akyol T. Kronik akciğer tüberkülozunda bronş değişiklikleri. Üçüncü Türk Tüberküloz Kongresi. İstanbul. 1957;714-717.
24. Karasu N, Akyol T. Kronik akciğer tüberkülozunda bronş değişiklikleri. Tüberküloz ve Toraks. 2011;5-6:207-210.
25. Karasu N, Akyol T. Pnömonkozozlar. Üçüncü Türk Tüberküloz Kongresi. İstanbul. 1957;814-815.
26. Üner R, Akyol T. Asya gribi epidemisinde sonra tüberküloz hastalarımızda görülen klinik tezahürat. Tüberküloz ve Toraks. 1958;6:275-278.
27. M Henry Williams Jr, Nathan SS, Akyol T, et al. The diffusing capacity of the lung in acute pulmonary tuberculosis. *American Review of Respiratory Disease*. 1961;84:814-817.
28. MARCUS H, YOO OH, AKYOL T, et al. A randomized study of the effects of corticosteroid therapy on healing of pulmonary tuberculosis as judged by clinical, roentgenographic, and physiologic measurements. *Am Rev Respir Dis*. 1963;88:55-64
29. Akyol T. Kronik obstrüktif akciğer hastalığı. Tüberküloz ve Toraks.1964;12:43-53.
30. Akyol T. Akciğer tüberkülozunun fizyolojik şifasının tayini ve bu tayininde diffüzyon önemi. Yedinci Türk Tüberküloz Kongresi. 1965:867-869.
31. Karasu N, Yücel M, Akyol T, ve ark. İsoxyl'in tüberkülostatik ve genel tesirleri bakımından tetkiki. Yedinci Türk Tüberküloz Kongresi. 1965:549-554.
32. Akyol T. Kronik bronşitte solunum fonksiyon testleri. Yedinci Türk Tüberküloz Kongresi. 1965:152-159.
33. Akyol T. Total akciğer volümleri ve distribüsyon indeksinin normal değerleri. Yedinci Türk Tüberküloz Kongresi. 1965:862-866.
34. Akyol T. 61 Akciğer amfizemi ve 21 kronik bronşitli hastada komplet solunum fonksiyonlarının analizi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 1965;18:136-147.
35. Akyol T. Akciğerin difüzyon kapasitesi. Tüberküloz ve Toraks. 1966;14:473-493.
36. Karasu N, Öger O, Akyol T, ve ark. Bir pulmoner agenezi vak'ası ve teşhisinde scanning'in değeri. Tüberküloz ve Toraks. 1967;15:330-336.
37. Karasu N, Akyol T, Tankut Ü. Kist hidatiğin nadir bir lokalizasyonu bir meme kist hidatiği vak'ası. Tüberküloz ve Toraks. 1967;15:337-338.
38. Karasu N, Akyol T, Tankut Ü. Kronik korpulmonale vak'alarında teleradyografik olarak kalp kuturlarında husule gelen değişiklikler. Tüberküloz ve Toraks. 1967;15:302-305.
39. Karasu N, Akyol T, Tankut Ü. Obstrüktif akciğer hastalıklarında üst solunum yollarının durumu. Tüberküloz ve Toraks. 1967;15:294-297.
40. Karasu N, Akyol T, Sezer A. Ö. Kronik obstrüktif akciğer hastalığında gastro intestinal sistem komplikasyonları. Tüberküloz ve Toraks. 1967;15:298-301.
41. Karasu N, Öger O, Akyol T. Respiratuar fonksiyonları ölçmede bronkspirometri, pulmoner scanning ve pulmoner angiografinin karşılıklı mukayesesi. Tüberküloz ve Toraks. 1967;15:313-318.

42. Akyol T. Akciğer hastalıklarında o2 tedavisi. *Tüberküloz ve Toraks*. 1968;16:127-134.
43. Karasu N, Akyol T, Alper D, ve ark. Bir mediastinal teratoma vak'ası. *Tüberküloz ve Toraks*. 1968;16:352-359.
44. Akyol T. Akciğer tüberkülozunda solunum fonksiyonlarının prognoza tesiri. *Tüberküloz ve Toraks*. 1968;16:461-465.
45. Akyol T, Gürbüz L. Alerjik bronş astımında inhalasyon - provokasyon testi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 1969;22:708-719.
46. Akyol T. Status astmatikusta serum enzim aktivitesi değişikliklerinin arteriyel hipoksi derecesi ile ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 1969;22:720-730.
47. Akyol T. Bronş astımında solunum fonksiyon testleri ile e. k. g. bulguları arasındaki ilişki. *Tüberküloz ve Toraks*. 1969;17:493-501.
48. Karasu N, Akyol T. Bronş astımında nöbet esnasında ölüm oranı ve sebepleri. *Tüberküloz ve Toraks*. 1969;17:580-585.
49. Karasu N, Akyol T, Alper D. Maligne plevra mezoteliomaları. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 1970;23:707-718.
50. Akyol T. Ankara'nın kirli havası ve insan sağlığı. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*. 1973;30:2-4.
51. Karasu N, Akyol T, Alper D, ve ark. Kronik obstrüktif bronkopulmoner hastalıkta pulmoner fonksiyonlar ve radyolojik bulgularla akciğer perfüzyonunun ilişkisi. *Tüberküloz ve Toraks*. 1974;22:215-226.
52. Akyol T. Akciğer kanserlerinin kemoterapisi. *Tüberküloz ve Toraks*. 1975;23:349-356.
53. Akyol T, Alper D. Toraksa yöneltilmiş radyasyon tedavisinin pulmoner fonksiyonları ve kan gazları üzerindeki erken ve geç yan etkileri. *Tüberküloz ve Toraks*. 1975;23:273-294.
54. Akyol T, Alper D. Akciğerin tromboembolik hastalığında tedaviden önce ve sonra çeşitli fonksiyon bulgularındaki değişiklikler (ventilatuvar fonksiyonlar, kan gazları, diffüzyon kapasitesi ve perfüzyon sintigrafisi). *Onüçüncü Türk Tüberküloz Kongresi*. 20-23 Haziran 1977 İstanbul, Derleyen Zülfü Sami Özgen, İstanbul: Hilal Matbaacılık. 1979:508-509.
55. Akyol T. Bronş astım tedavisinde semptomimetik aminler. *Onüçüncü Türk Tüberküloz Kongresi*. 20-23 Haziran 1977 İstanbul, Derleyen Zülfü Sami Özgen, İstanbul: Hilal Matbaacılık. 1979:89-97.
56. Akkaynak S, Akyol T, Tatlıcıoğlu T. Sigaranın erişkinlerde solunum fonksiyon testlerine etkisi. *Onüçüncü Türk Tüberküloz Kongresi*, 20-23 Haziran 1977 İstanbul, Derleyen Zülfü Sami Özgen, İstanbul: Hilal Matbaacılık. 1979:512-513.
57. Akyol T, Alper D, Tatlıcıoğlu T, ve ark. İlerlemiş akciğer kanserlerinde multipl kemoterapi sonuçları. *Onüçüncü Türk Tüberküloz Kongresi*. 20-23 Haziran 1977 İstanbul, Derleyen Zülfü Sami Özgen, İstanbul: Hilal Matbaacılık. 1979:506-507.
58. Akyol T, Alper D, Sezer Ö, ve ark. Toraks deformatelerinde solunum fonksiyonları değişiklikleri. *Onüçüncü Türk Tüberküloz Kongresi*. 20-23 Haziran 1977 İstanbul, Derleyen Zülfü Sami Özgen, İstanbul: Hilal Matbaacılık. 1979:514.
59. Akkaynak S, Akyol T, Alper D, ve ark. Ortaokul çağı öğrencilerde spirometrik standartlar. *Onüçüncü Türk Tüberküloz Kongresi*, 20-23 Haziran 1977 İstanbul, Derleyen Zülfü Sami Özgen, İstanbul: Hilal Matbaacılık. 1979:510-511.
60. Akyol T, Alper D, Sezer Ö, ve ark. Toraks deformatelerinde solunum fonksiyonları değişiklikleri. *Tüberküloz ve Toraks*. 1978;26:30-41.
61. Akkaynak S, Akyol T, Alper D, ve ark. Ortaokul çağı öğrencilerde spirometrik standartlar. *Tüberküloz ve Toraks*. 1978;26:159-169.
62. Akyol T. Pulmoner embolide solunum fonksiyon testlerinde değişiklikler. *Tüberküloz ve Toraks*. 1978;26:397-400.
63. Akyol T. Sigara ve kronik bronşit. *Tütün ve İnsan Sağlığı Sempozyumu (4-5 Nisan 1980)*, Düzenleyen Tüberküloz ve Toraks Derneği. Ankara: Ayıldız Matbaası. 1980:43-48.
64. Akyol T. Sigara ve kronik bronşit. *Tüberküloz ve Toraks*. 1980;28:129-134.
65. Akkaynak S, Akyol T, Enacar N, ve ark. Göğüs hastalıkları. 2nd. ed. Ankara: Olgun Kardeşler Matbaacılık. 1976.
66. Yıldırım N, Bozkurt S. Başlangıcından günümüze İstanbul Tıp Fakültesi'nin kadın öğretim üyeleri. *Yıldırım N editör. Sağlık Alanında Türk Kadını, İstanbul:1998:167-186.*
67. Oğuz Y, Atabekli Erdemli E, Tekelioğlu M. Türkiye'nin ilk kadın tıp profesörü: Kamile Şevki Mutlu (1906-1987). *Yıldırım N editör. Sağlık Alanında Türk Kadını, İstanbul:1998:83-89.*
68. Örs Ü. Türk tıp fakültelerinde ilk kadın dekan Prof. Dr. İlhan Büyükozer Kerse. *Yıldırım N editör. Sağlık Alanında Türk Kadını, İstanbul:1998:90-98.*
69. Arda B, Bökesoy I. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kadın öğretim üyelerinin konumu üzerine niceliksel bir çalışma. *Yıldırım N editör. Sağlık Alanında Türk Kadını, İstanbul:1998:254-264.*
70. Ülman YI. Kuruluşundan günümüze Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin kadın öğretim üyeleri. *Yıldırım N editör. Sağlık Alanında Türk Kadını, İstanbul:1998:187-197.*
71. Yıldırım N, Gürkan M. Türk göğüs hastalıkları tarihi. *Türk Toraks Derneği*. 2012.
72. Arat Y. Türkiye'de kadın milletvekillerinin değişen siyasi rolleri. 1934-1980. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 1998:249-266.*
73. Acar F. Türkiye üniversitelerinde kadın öğretim üyeleri. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 1998:313-321.*
74. Erim N. 12 Mart anıları. 1nd ed. Yay. Haz. Raşit Çavaş, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 2007.
75. Güneş-Ayata A. Türkiye'de kadının siyasete katılımı. 3nd ed. 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Yay. Haz. Şirin Tekeli, İstanbul: İletişim Yayınları. 1995:293-312.
76. TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 29. Birleşim, C.3, 02.03.1988.
77. TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 13. Birleşim, C.15, 18.10.1988.
78. TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 26. Birleşim, C.17, 16.11.1988.
79. TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 35. Birleşim, C.18, 06.12.1988.
80. TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 27. Birleşim, C.33, 07.11.1989.
81. Prof. Dr. Umut Akyol ile yapılan görüşme, 03.05.2024.

Fotoğraflar

Metin içerisindeki fotoğraflar Umut Akyol'un aile arşivinden izin alınarak kullanılmıştır.

Fotoğraf		
DÖNEMİ :		
ADI VE SOYADI P. Türkan Akyol	SEÇİM BÖLGESİ İZMİR - 4. Bölge	PARTİSİ SHP
DOĞUM YERİ VE TARİHİ 12. Eylül - 1928 İstanbul	BABA VE ANNE ADI Rüşdi Kaldırım Rahimeye Kadıoğlu	MEDENİ DURUMU VE ÇOCUK SAYISI Evlü, 2 oğlu var.
GÖRENİM DURUMU (Okul ve Fakülte Adı) Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi	BİLDİĞİ YABANCI DİLLER İngilizce Fransızca (orta)	
UZMANLIK DALI GÖBÜS HASTALIKLARI		
ESERLERİ		
SEÇİM ÖNCESİ BULUNDUĞU SON GÖREVE VE KURUMU Ankara Ü. Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi		
DAHA ÖNCÜ YASAMA ORGANLARINDA GÖREV YAPMIŞSA DÖNEMİ, SEÇİM BÖLGESİ		BAKANLAR KURULU ÜYELİĞİ VARSA ADI, TARİHİ VE S.Y. Bakanlığı (Parlamento dışındaki)
ÖZGEÇMİŞİ		
İstanbul'da doğdum. Babam Giresun linyerhanesinin 93 Savaşında İğnise görevini bir Rumeli albayı olarak yaptı. İlk ve orta okulda Anadolu'nun en iyi ilköğretim okullarında eğitim gördüm. 1947'de İstanbul'da Fen Lisesi'ni bitirdim. 1947'de Ankara Ü. Tıp Fakültesi'ne girdim ve 1953'te A.Ü. Tıp Fakültesi'ni bitirdim, aynı yıl, aynı üniversitede asistanlığı yaptım. 1956'da Giresun Hastahanesi ve Tbc alanında uzman oldum. 1956-1959 yılları		

arasında bey asistanlığı yaptım. 1959-1962 yılları arasında 3.5 yıl, A.B. Devletleri Albert - Einstein, Tıp Fakültesi, Alibi fizyoloji ve diğerlerinde Doktora üstü çalışmalarını bitirdim ve Doçentlik görevini kabul ettim. 1964'te Tıp Doçenti oldum. 1969'da Üniversite profesörlüğüne yükseltildim. 1971'de Parlamento dışındaki, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında, atanadım. (Türkiye Erzurum Hastahanesi) Üniversite dışı görevi olarak 8.5 ay Bakanlık görevi yaptım, istifa ile ayrılarak Ankara Üniversitesi Öğretim üyeliğine döndüm. 1972'de Ankara Üniversitesi Senatosuna seçildim. 1977'de Üniversite - Arası Kurulda, Ankara Üniversitesi'ni temsil eden üye olarak seçildim. 1980'de Ankara Üniversitesi REKTÖRLÜĞÜNE seçildim. 1980 Üniversite'nin Rektörlüğüne atanadım. 1980'de Üniversite Arası Kurul Başkanlığına seçildim. 1982 yılında V.D.K. Değişikliği ile Rektörlikten Feragat ettim. 1982'de A.Ü. Tıp Fakültesi öğretim üyeliğine geri döndüm. 14 Mart 1988'de (Partinin (Soyak) ilk 5 kurucu üyesinden biri olarak parti Kurulunda görev almaya

1982'de Üniversite dışı istifa ettim. SODEP, Genel Başkan Yardımcılığına atanadım. Kurucu üyeliğine Veto edildiği zaman Erzurum üyeliğine istediğim. 1982 Kurulunda tekrar SODEP, Genel Başkan Yardımcılığına seçildim, aynı görevi dört defa sürdürdüm. SODEP ile Halkın Partisi birleşmesiyle sonra Sosyal Demokrat Halkın Partisi Genel Başkan Yardımcılığı, Merkez Kurul ve Yürütme Kurulu üyeliği yaptım. Halkın Partisi Meclisi ve Partinin Meclis Yürütme Kurulu üyesi olarak çalıştım. 28. Kasım 1982'de Senin Kurulunda İğnise Milletvekili oldum. Bu sırada, Üniversite görevinin dışında Diyarbakır Tıp Fakültesi ve Antalya Tıp Fakültesi'ne kurucu öğretim kurulu üyeliği yaptım. Yurt dışında Hollanda, İtalya, İngiltere, Amerika ve Kanada'da çeşitli Üniversitelerde kısa süreli (1-3 aylık) misafir öğretim üyesi olarak çalıştım, yurt dışı birçok konferansta ve Toplantılarda katıldım. 80'li yıllarda bilimsel ve sosyal çalışmaları. 1955'de, esim ve meleklesim (Halkın Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde Kardiyoloji profesörü olan) Dr. Türkan Akyol ile evlendim. 33 yıllık evliliğimiz, Murat ve Umur adında (31 ve 26 yaşlarında) 2 Doktor oğlum var. İngiliz oğlum operatör olup İngilizce - İngilizce Veda, sosyal yaşam. 15te Hayat Hükümetim. 14 Mart 1988

T. B. M. M. ÜYELERİNE AIT ÖZGEÇMİŞ BİLDİRİMİ

Adı ve Soyadı : P. Türkan AKYOL
Seçildiği İl : İZMİR

Kütük Sıra No. :

Literatür Derlemesi :

AKCİĞERİN DİFÜZYON KAPASİTESİ Dr. Turhan **AKYOL** (*)
Dr. Türkân **AKYOL** (**)

Akciğerlerin esas fonksiyonu dış alemle organizma arasındaki gaz mübadelesini temin etmektir. Bunun için akciğerler içinde bir taraftan devamlı bir kan akımı ve diğer taraftan içeri-dışarı işleyen bir hava akımı sağlanır. Hava yolları çok ince dallara ayrıldıktan sonra alveolleri husule getirir, kan damarları da ince kapiller yumağı tarzında alveolü sarar ve böylece dış ve iç ortamlar karşı karşıya gelmiş olurlar. Bunları ayıran zar o kadar incedir ki, bu seviyede azot gibi inert bir gaz saniyenin 5/1000 gibi kısa bir zamanda gaz ve kan içinde dengeye varır (1). Alveol birimlerinin küçüklüğü ve dokunun özelliğini canlandırabilmek için akciğerlerin birkaç litrelik bir hacim içersinde 50 M² lik bir değişim yüzeyi sağladıklarını göz önüne getirmek yerinde olacaktır (1).

Difüzyon sathının çok ince ve difüzyon olayının çok süratli olmasına rağmen bazı fizyolojik durumlar ve hastalık hallerinde alveol kapillerlerindeki kanın oksijen ile doyup CO² fazlasını vermesi tam olmamaktadır.

Bu yazıda akciğerlerde difüzyon olayının mekanizmasını, bunda rol oynayan faktörleri, difüzyon kapasitesinin ölçümü için kullanılan çeşitli metodları ve ölçümlere tesir eden faktörleri inceleyecek ve böylece difüzyon kapasitesi ölçümünün mânâ ve değerini belirtmeğe çalışacağız. İkinci bir yazıda da difüzyon kapasitesi ölçümünün klinikte çeşitli akciğer ve kalb hastalıklarının teşhis ve takibinde ne gibi faydalar sağladığını inceleyecek ve tıp literatüründeki çalışmaların kısa bir özetini yapmağa çalışacağız.

Gazların alveolokapiller membrandan geçişi :

Bugün alveolokapiller membranda alveol havası ile kapiller kanı arasındaki gaz değişiminin sadece fizik kaidelerine uygun olarak ceryan ettiği kabul edilmektedir (1, 2). Difüzyon olayında rol oynayan faktörler Fick kanunu ile formüle edilmiştir :

$$Q = K \cdot S \frac{P_1 - P_2}{d} t$$

(*) A. Ü. Tıp Fakültesi I. İç Hastalıkları Kliniği doçenti
(**) A. Ü. Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Kliniği doçenti